

ECOLOGISCH GROENBEHEER... **DAAR IS GEEN KRUID TEGEN OPGEWASSEN** Pesticidenvrij beheer van groen en terreinen

Wat? Waarom?

Pesticiden moeten onkruid bestrijden, maar vormen een gevaar voor mens en dier.

- Wanneer men bespoten groenten spoelt, komen de pesticiden terecht in riolen. Maar ook als de groenten bespoten worden, komt een deel van pesticiden op de bodem en in het oppervlakte- of grondwater terecht. Op die manier vervuilen ze onze watervoorraad.
- De pesticiden zijn niet alleen werkzaam tegen de planten en diertjes waartegen ze bedoeld zijn, maar richten vaak grote schade aan bij andere planten en dieren in de buurt.
- Bestrijdingsmiddelen hebben een lange afbraaktijd. Daardoor vind je de sporen ervan jaren later nog in de bodem terug.

Willen we onze eigen gezondheid en dat van ons leefmilieu beschermen dan moeten we het gebruik van pesticiden zo veel mogelijk beperken. Daarom verbiedt het decreet van 21 december 2001 (BS 31/01/2002) – Decreet houdende vermindering van het gebruik van bestrijdingsmiddelen door openbare diensten in het Vlaamse Gewest – het gebruik van pesticiden voor openbare diensten. In principe ging dat verbod in op 1 januari 2004, maar diensten die dat wilden, konden ook een reductieplan opstellen. Voor hen valt de deadline voor een volledig nulgebruik in 2015.

Een reductieplan is een stappenplan dat bestaat uit een beleidsoptie en drie actieprogramma's. De uitvoering ervan gebeurt op vijf sporen: sensibilisatie van de medewerker, risico-evaluatie van bestrijdingsmiddelen, sensibilisatie van de burger, beheer van onkruidgroei op verhardingen en beheer van groenzones.

Hoe aanpakken?

Duidt eerst en vooral een pesticidenreductiecoördinator aan. Die fungeert als centraal aanspreekpunt en werkt het project uit. Daarbij is het belangrijk dat hij duidelijk omschreven verantwoordelijkheden en bevoegdheden heeft. Het management moet die uitgeschreven taakomschrijvingen, bevoegdheden en procedures goedkeuren.

Sommige plagen en ziekten zijn erg moeilijk te bestrijden, maar kan je wel zeer eenvoudig vermijden. Daarom is zowel bij de aanleg van een domein als bij het beheer ervan preventie zeer belangrijk.

Het beheer van bestaande domeinen

- Het beheer van een bestaand domein aanpassen, gebeurt in verschillende stappen. In de eerste fase inventariseer je het groen en de verhardingen. Daarvoor verzamel je gegevens over:
 - ✗ de grootte;
 - ✗ de aard van de beplanting of verharding (welk type verharding, wat is de functie, in welke staat bevindt het zich);
 - ✗ hoe vaak men de verhardingen gebruikt;
 - ✗ de knelpunten of de onkruiden die je moet bestrijden;
 - ✗ de huidige beheermethode en de gebruikte producten (+ de hoeveelheid).
- In een tweede fase ga je na welk beheer gewenst is voor de verhardingen en groenbeplantingen. Dat doe je door een kwaliteitsbeeld vast te stellen. Een kwaliteitsbeeld is de mate waarin die verhardingen en groenbeplantingen onkruidvrij moeten zijn, bv. (1) niet, (2) gering, (3) matig, (4) volledig. Daarbij is het belangrijk rekening te houden met realistische afwegingen zoals:
 - ✗ de veiligheid van de gebruikers;
 - ✗ de beschadiging van de verharding;
 - ✗ de mogelijkheid om personeel en machines in te zetten;
 - ✗ de meerkost bij uitstel van het beheer.
- Aan de hand van het kwaliteitsbeeld kies je voor alternatieve beheermethodes. Je begint met de eenvoudigste mogelijkheden.
 - ✗ Kleine herstellingen voorkomen vaak onkruid. Beschadigingen, verzakkingen of te diepe groeven in verhardingen zijn bijvoorbeeld goede groeiplaatsen voor kruid. Hardnekkig onkruid kan je wegbranden, schoffelen, manueel verwijderen, ... De probleemoplosser op de website www.zonderisgezonder.be geeft een aantal preventie- en bestrijdingstips. Die probleemoplosser is ingedeeld per probleem (dieren, planten, ziekten en plagen) en is per probleem nog verder opgedeeld. Omdat de maatregelen vaak erg arbeidsintensief zijn, laten veel overheden zich bijstaan door sociale tewerkstellingsplaatsen.
 - ✗ Blijft het probleem zich voordoen, dan kunnen kleine aanpassingen in de beplanting of de verharding een oplossing zijn. Voor groenzones kan je bijvoorbeeld bodembedekkende planten aanplanten. Een verharding versmallen kan ook uitkomst bieden omdat men het overgebleven gedeelte dan intensiever gebruikt.
 - ✗ Volstaan die aanpassing niet, dan kan je best een ontwerp laten maken, afgestemd op pesticidenvrij beheer. Zie daarvoor 'de aanleg van groen of verhardingen'.

De aanleg van groen of verhardingen

- Als je groenzones of verhardingen moet (her)aanleggen, kies je best voor een onderhoudsvriendelijk ontwerp dat onkruidgroei verhindert. Ook daarvoor kan je bij de probleemoplosser op www.zonderisgezonder.be terecht. In het archief van die website vind je ook het 'Draaiboek zonder is gezonder' terug. Daarin staan onder andere verschillende tips die je bij een onkruidvrij beheer kan toepassen.
- Bij een onkruidvrij beheer speelt zowel het ontwerp (vorm, gebruikte materialen) als de plantkeuze een rol. Bij een vorm zonder uitsteeksels, zoals vierkanten, cirkels en rechthoeken kan je bijvoorbeeld gemakkelijker met machines werken, wat het beheer vereenvoudigt. Voor de gekozen plantensoort ga je na hoeveel planten je op een vierkante meter mag aanplanten om tot een optimale bodembedekking te komen wanneer de planten volgroeid zijn.
- Omschrijf duidelijk de opdracht van de groenontwerper. Hij moet immers niet alleen een ontwerp maken, maar staat ook in voor het beheerplan. Dat beheer gebeurt zowel op korte termijn als op lange termijn. De eerste vijf tot acht jaar zorg je best voor tijdelijke onderbegroeiing omdat de boomkruinen nog veel licht doorlaten. Daardoor kan het kruid nog gemakkelijk groeien. Het beheerplan op lange termijn bekijkt de situatie waarin het ontwerp volgroeid is. Daarin wordt o.a. de definitieve onderbegroeiing beschreven. De taak van de ontwerper is dus eigenlijk driedig:
 1. Hij maakt een ontwerp.
 2. Hij maakt een beheerplan korte termijn (eerste vijf tot acht jaar) voor de aangepaste, tijdelijke onderbegroeiing als de boomkruinen nog licht doorlaten en er dus nog veel ongewenste kruidgroei mogelijk is in de onderbegroeiing.
 3. Hij maakt een beheerplan lange termijn voor de aangepaste, definitieve onderbegroeiing eens de boomkruinen sluiten en er schaduw valt.
- De gebruikers van het terrein kennen vaak de zwakke punten. Laat daarom het ontwerp niet alleen over aan de ontwerper, maar luister ook naar wat leidinggevend, het onderhoudspersoneel en vertegenwoordigers van de gebruikers vinden.
- Streekeigen beplanting zet de voorbeeldfunctie van de organisatie extra in de verf. Op www.regionalelandschappen.be doe je de nodige inspiratie op. Het regionaal landschap kan je ondersteuning geven bij de aanleg van een terrein waarbij rekening gehouden wordt met ecologisch beheer en de specifieke kenmerken van de streek.
- Bij de uitvoering van het ontwerp ga je best ook preventief te werk. De grond op voorhand goed bewerken, zoals overgebleven onkruidwortels verwijderen, voorkomt heel wat problemen.

Randvoorwaarden

- Voorzie voldoende tijd en budget. Om groenaanplantingen en verhardingen om te vormen en voor het dagelijkse beheer is er niet alleen voldoende personeel nodig, het vraagt ook heel wat materiaal, zoals een brander, borstelwagen, ...
- Een goede expertise is noodzakelijk bij de aanleg en het beheer van groen en verhardingen. Je kan daarvoor kiezen voor een opleiding of aankloppen bij organisaties als VVOG en VELT, die over de nodige expertise beschikken.
- Volg knelpunten en evoluties voortdurend op om een efficiënt pesticidenvrij beheer te ontwikkelen.

Voor- en nadelen

Voor de organisatie

- + De organisatie vervult niet alleen zijn voorbeeldfunctie, maar krijgt ook een groen imago. Om het pesticidenvrij beheer extra in de verf te zetten, verdeelt het Infoloket van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) ook infoborden.
- + Pesticiden niet langer gebruiken is goed voor ons milieu en de natuur.
- + Als de organisatie een beroep doet op sociale werkplaatsen of extra personeel heeft dat een positieve weerslag op de tewerkstelling in de buurt (zie Randvoorwaarden).
- Het pesticidenvrij beheer van groen en verhardingen is tijdsintensief.
- De extra tijd, mensen en middelen die nodig zijn, kosten geld.
- Bepaalde plagen en ziekten zijn moeilijk te beheersen, waardoor preventief optreden de enige efficiënte oplossing is. (Daarom laat het decreet van 21 december 2001 in sommige gevallen ook bepaalde uitzonderingen toe. Daardoor mag je voor die ziekten en plagen wel een aantal gedoogde bestrijdingsmiddelen gebruiken.)

Voor de werknemer/medewerker

- + Werknemers hoeven niet meer met schadelijke producten te werken. Dat is beter voor hun gezondheid.
- + Medewerkers zien en leren dat ze ook zonder pesticiden voor planten kunnen zorgen. Dat kunnen ze ook gebruiken bij het onderhoud van hun eigen tuin.
- Werknemers kunnen het demotiverend vinden dat ze harder en meer moeten werken om hetzelfde resultaat te bekomen. Daarom moeten zij ook de achterliggende redenen kennen voor een pesticidenvrij beheer.

Communicatie

- Informeer alle betrokken partijen en besteed voldoende aandacht aan waarom en hoe pesticidenvrij beheer moet.
 - ✗ Dankzij de nodige informatie kunnen het bestuur en de leidinggevenden zich achter het project scharen, het uitvoerend personeel motiveren en het project verdedigen bij de burger.
 - ✗ Burgers spreken bij ontevredenheid vaak als eerste het uitvoerend personeel aan. Zorg dat zij over voldoende argumenten beschikken om de kritiek te weerleggen en dat ze zelf achter het project staan.
 - ✗ Het uitvoerend personeel moet een grondige opleiding krijgen om het groen zonder pesticiden te beheren en de verhardingen te onderhouden. Bovendien moeten zij het nut van de actie inzien en de motivatie hebben om die tot een goed einde te brengen.
 - ✗ Voer een sensibiliseringscampagne voor de burger om zijn tolerantiegrens voor onkruid te verleggen. Die is door chemische beheermethodes immers gewoon van een onkruidvrij beeld te zien en verwacht dat ook in de toekomst.
- Maak het grote publiek bewust van de gevaren van pesticiden via ondersteunende acties. Zo voorkom je dat de eigen inspanningen een druppel op een hete plaat zijn en dat de burger blijft spuiten in zijn tuin, op zijn privéweg, ...
- Plaats infopanelen over het pesticidenvrij beheer van gras, groen en paden bijvoorbeeld bij de ingang van het park of bij de pesticidenvrij onderhouden groenberm (verkrijgbaar bij het Infoloket van VVM). Zo trek je de aandacht van de bezoeker op plaatsen waar het resultaat zichtbaar is.
- Communiceer over evaluaties en benadruk succesverhalen, maar geef ook aan dat er knelpunten zijn en dat je er alles aan doet om die in de toekomst weg te werken.

Tips, knelpunten en leerpunten

- ✓ Voer het bestrijdingsmiddelenvrij beheer stapsgewijs in. Door te beginnen met een klein percentage van het domein komen gauw een aantal knelpunten naar voor die je ook op de rest van het domein zal tegenkomen. Je kan dan eerst zoeken naar oplossingen vooraleer je dat systeem op het ganse domein toepast.
- ✓ Voor de delen die je nog niet pesticidenvrij beheert, gebruik je middelen die op de lijst van gedoogde producten staan. De Afdeling Operationeel Waterbeheer van de Vlaamse Milieumaatschappij geeft jaarlijks zo'n lijst uit. Je vindt die terug op www.zonderisgezonder.be.
- ✓ Denk bij het ontwerp ook na over een meer algemeen ecologisch beheer van het openbare groen. Afvalarme ontwerpen bijvoorbeeld kunnen de organisatie heel wat tijd en kosten besparen. Zo vragen trager groeiende planten minder snoeiwerk dan sneller groeiende soorten.
- ✓ Een oplossing kan op papier optimaal lijken, maar in praktijk helemaal niet haalbaar zijn. Neem klachten van uitvoerenden daarover serieus, ga ter plaatse kijken en zoek mee naar een oplossing. Onderhoudspersoneel heeft vaak goede suggesties omdat zij op de hoogte zijn van de praktijk en die kunnen koppelen aan bestaande mogelijkheden.
- ✓ Extra personeel of hulp van een sociale werkplaats kan helpen om de actie te doen slagen, want bestrijdingsmiddelenvrij beheer vraagt heel wat werk. Provincies, steden en gemeenten die de samenwerkingsovereenkomst ondertekenden, kunnen ook een beroep doen op MiNa-werkers. De voorwaarden lees je op de website van de samenwerkingsovereenkomst.

Meer informatie

- ✓ www.velt.be
- ✓ www.zonderisgezonder.be
- ✓ www.openbaargroen.be
- ✓ www.bosengroen.be (Harmonisch Park- en Groenbeheer)
- ✓ www.fytoweb.fgov.be
- ✓ www.regionalelandschappen.be
- ✓ www.vvog.info

